



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Ceremonien Van Den Heylighen Dienst Der Misse Bethoont Vyt De H. Schriftvre Ende De HH. Ovt-Vaders vande eerste 400. ende volghende jaeren**

**Hazart, Cornelius**

**Antwerpen, 1661**

T'Samen-Spraecke Tusschen den Meester ende Discipel, raeckende 't  
Nacht-mael der Ghereformeerde.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-34059**

magh begheben tot den schoot bande ware  
dende Kercke hier op de wereldt / op dat sy oec  
magh komen tot de triumpherende Kercke in de  
hemel; 'twelck ick verhope/dat haer sal verleen  
Godt den Vader/Godt den Sone/ende Godt den  
H. Gheest. Amen.

### T'S AMEN-SPRAECKE

Tusschen den Meester ende Disci-  
pel, raeckende 't Nacht-mael  
der Ghereformeerde.

Discipel.

**L**iebe Meester; Ick hebbe somtijlen van  
gheleerde ende deftighe mannen hoozen seg-  
ghen / dat onse Weder-partije, die haer selven  
Ghereformeerde noemen / al-hoe-wel sy dapper  
stoessen op haer Nachtmael / nochtans self dat  
schijn niet en hebben van't Nachtmael Christi; is  
dat oock waer?

Meester.

'Ten is maer al te waer: want op dat het waer-  
achtigh Nachtmael Christi soud' wesen/soo moest  
het in alles over-een-komen met alle 't ghene dat  
Christus self/ oft ghedaen / oft gheseydt heeft / oft  
belast heeft te doen/oft te segghen; dat is ghewis.  
Ende nu behind' ick heel contrarie / want Partije  
laer in haer Nachtmael achter/oft berandert dat  
Christus ghedaen/oft gheseydt heeft; ende 't ghene  
hy niet ghedaen / oft gheseydt heeft / dat doet sy  
ende seght sy: Soo dat haer Nachtmael niet al-  
leen en verschilt van't Nachtmael Christi, maer  
oock daer teghen strydt; oversulckg' ten kan het  
waerachtigh Nachtmael Christi niet wesen.

Disci-

Discipel,

Wt is soo ghelijck ghy seght/ Meester, doch hoe sult ghy my het hoonen / dat het Nachtmal van Partije, in gheender manieren ober-een en komt met het Nachtmal Christi?

Meester.

Ick sal u dat bewijfen soo klaer als den dagh: Laet ons maer elck stuck in't besonder op-wegghen/ soo d'uytwendighe actien, als de woorden, ende de substantie self, ende het een stellen teghen 't ander/ ende ghy sult sien datter soo groot onderscheydt is tusschen het een ende 't ander/ als tusschen witte en swart.

Discipel.

Dat sal my uptter maeten aenghenacem zijn om hoozen.

Meester.

Lustert dan toe: Ick sal beghinnen van d'uytwendighe omstandigheden / ende actien die Christus ghebruyckt heeft in't Nachtmal.

*Ten eersten:* Christus heeft te bozen de voeten ghe-wasschen aen sijne Discipelen/ *Joan 13. 5.* om te behoonen de supperhepdt die men moet hebben als men dit H. Sacrament wilt ontfangen; want hy seyde aen *Petrus*: Indien ick u niet en wassche, ghy en sult gheen deel hebben met my, te weten/ in't Nachtmal.

Partije en heeft noyt dit wasschen der voeten ghebruyckt.

*Ten tweeden:* Christus heeft het Nachtmal ghehouden met sijne Discipelen al ligghende / naer de ghewoonte der Joden / ende Romeynen van dien tijdt / ghelijck oock Schrifture gheruyghet volghens den Griekschten text/ *Math. 26. 20. Marc's 14. 18.*

14. 18. Ἀνέκειρε, Ἀνεκένευσεν, 'twelck te segghen (sy laeghen, oft gheleghen waren aen tafel.

Partije, ontfanght het Nachtmael / op sommighe plaetsen al sittende / op sommighe al staende.

Ten *derden* : Christus heeft den segghen ghegheuen ober het broot / soo staeter inden Griekischen *Matth.* 26. 26. ende *Marci* 14. 22. welcken segghen alleen bestont in woorden / maer naemelijck eenigh uptwendigh teecken / als de handen segghen / op-heffen / *Ec. Genes.* 49. 14.

Partije en ghebruyckt gheenen segghen.

## Discipel.

Ten *is* niet wonder; want den Dordrechtischen Bijbel inde 27. Bemerckinghe die hy ghestelt heeft het 26. Cap. vanden H. Mattheus, seght / dat segghen ende danck-segghen voor een selve sake ghenomen worden, ende daerom dat het ghenoech is te danck-segghen, ghelijck sy oock doet in haer Nachtmael.

## Meester.

Partije heeft daer groot onghelijck in; want Eukleó in't Griec / 'twelck bereekent Segghen, wat anders te segghen / als Eucharistéo, 'twelck segghen is danck-segghen, ende daerom aengheleghen dat de H. Mattheus ende Marcus uptdrukelijck segghen / dat Christus het broodt ghesegghent heeft: soude Partije dat oock moeten doen / ende haer niet te vreden houden met danck-segghen alleen.

Laet ons nu hoorde komen tot andere standigheden van't Nachtmael Christi.

Ten *vierden* : Christus heeft dat ghehouden in een opper-sacle wel toegherust, ende ghereedt, dat is / in den Dordrechtischen Bijbel dat verklaert / in eenen sac ghelpreyt, ghevloert, bestryt, oft met een woordt gheseydt / wel toegherust ende verciert, *Apo.* 21. 1.

Partije en ghebruyckt in hare plaetsen / daer het Nachtmael ontfanght / gheene toerustinghe / stropinghe / oft andere vercierselen.

Ten vijfden; Christus heeft het Nachtmael ghehouden 'sabonds.

Partije daer teghen/houdt het 'smorghens.

Ten sesden: Christus heeft dat ghehouden maer dat hy met sijne Discipelen hadde ghe-eten het Paesch-lam.

Partije ontfanght dat nuchter.

Discipel.

Sp sullen segghen / Meester/dat de Catholijcken dat oock doen / oberfulcks dat sy groot onghelijck hebben van haer te berispen in't ghens sy selve doen.

Meester.

Meen/mijnen Discipel/daer is dies-aengaende seer groot verschil tusschen ons/ ende onse Partije: want/dat wy dit groot ende h. Sacrament 's morgghens ontfangen/ ende nuchter, ende al knielende,&c. dat hebben wy dooz oberleberinghe van onse rechtsinnighe booz-ouders/dat het alsoo ten tijde bande eerste Christenen placht te gheschieden: Al-hoe-wel dan / dat-men in Schyftuer niet en bevint/dat Christus dat soo ghedaen heeft/ nochtan wy kunnen ons daedelijck beroepen op d'oude oberleberingen/ende ons daer mede beschermen/ ende behelpen. Maer Partije en heeft niet/met het welck sy haer behelpen/oft verschoonen kan/alsmen haer op-leght dat sy het Nachtmael 'smorghens ontfanght / ende nuchter, ende al sittende, oft staende, ende in eene plaetse sonder uytwendighe versierfelen, ende sonder te hozen de voeten te wasschen: sy en kan niet segghen / Wy volgen hier in de Schyftuer; want sulcks en is inde Schyfture niet te binden / maer heel contrarie: sy en magh niet segghen/ghelijck wy doen/ Wy volgen hier in d'oberleberinghe bande Oude-baders; want die verwerpt sy deutzgaens. Siet ghy nu wel/dae dies-aengaende groot verschil is tusschen ons/ende onse Partije?

Discipel.

Discipel.

Dat berstaet ick nu heel wel ; gaet nu boe  
Meeſter / ſoo 't u belieft.

Meeſter.

Hy hebt tot noch toe gheſien / dat het Maelt  
mael van Partije, gantschelijck verſchillende /  
contrarie is aen 't Maeltmael Christi, booz ſoo  
als aengaet eenighe uytwendighe actien, ende an  
re omſtandigheden. Siet dit nu boozder / aengac  
de woorden.

Ten ſevensden dan / Christus en heeft het 11. Cap. be  
den 1. Brief tot die van Corinthen niet konnen lezen  
want die Schryftuer en was dan noch niet ghe  
maect / als hy het Maeltmael hielt.

Partije leest dat Capittel / ſonder eenighe ſonde  
ment te hebben in Schryfture / oft de 11. Bo  
ders.

Ten achtſten : Christus en heeft de twaelf artijck  
len des gheloofs niet ghelesen / want die zijn eer  
naeder handt in orden gheſtelt : van ghelijcken  
heeft hy oock niet ghelesen het 13. 14. 15. 16. 18. Cap.  
van Joannes, want die Schryftuer en was mede op  
dien tijdt niet gheſchreven.

Partije leest dit altemael.

Ten neghenſten : Christus heeft sijne eyghen wo  
den ghebruyckt / ſeggende : Dat is mijn Lichaem. Da  
is mijn Bloed, &c.

Partije laet de woorden Christi varen / ende ſiet  
deſe woorden Pauli inde plaetſ : Dat broodt dat wy  
breken. is de ghemeynſchap des Lichaems Christi : Ende  
De drinck beker der danck-ſegghinghe, is de gheme  
ſchap des Bloeds Christi.

Discipel.

Dat dunckt my noch den meesten miſ ſlaght  
weſen / die sy in dit ſtuck hebben ghedaen.

Meeſter

Ghy seght seer wel: want Christus als hy dese woorden hadde ghesproken / ende het H. Sacrament uptghedept / heeft uptdruckelijck belast / dat men soude doen al 'rghene hy ghedaen hadde: Doet dat, seyd hy / te weten dat selve / met die selve woorden / ghelijck ick hebbe ghedaen / ende ghesproken: met wat authoziteyt dan durben sy de woorden vanden Meester verstaoten / ende aennemen de woorden vanden Discipel?

Discipel.

Ick laete my vastelijck booz-staen / dat sy dit hebben ghedaen / om dat de woorden Pauli beter schynen te passen op hare leeringhe: want Paulus noemt het broodt, ende Christus seght uptdruckelijck dat het sijn Lichaem, ende Bloedt is; ende naer dat hy dat gheseydt hadde / en heeft hy ter werelde gheen ghewagh meer gheinaeckt van broodt: dat / soo ick meyne / is de reden / waerom sy de woorden Christi verandert hebben.

Meester.

't magh wesen / maer dat en is niet ghenoegh; want gelijckmen inden Doop geen andere woorden en magh ghebruycken / als die Christus self ons oberghegheuen heeft / te weten: Ick doope u, in den Naem des Vaders, ende des Soons, ende des H. Gheests, *Matth. 28* Soo en magh men hier van ghelijcken gheene andere woorden ghebruycken / als de eyghen woorden Christi, te weten: Neemt, ende eet: Dat is mijn Lichaem, dat voor u l. ghelevert sal worden. *Matth. 26 Luc. 19* Ende: Dit is den drinck beker van het nieuw Testament in mijnen Bloede, welcken drinck-beker voor u l. ghestort wordt.

Discipel,

Maer sy sullen misschien vraghen: Zijn dan de woorden Pauli niet goet?

H

Mee-

Meester.

Wie twijffelt daer aen? sy zijn seer goede / dat meer is / sy zijn Schrifture: doch ick sal on-  
 bzaghen: Zijn dan de eyghen woorden Christi  
 goet/de wyle ghy die berwerpt/ende andere  
 neemt? Waerom de woorden Pauli meer aen-  
 nomen/als de woorden Christi? daer sy wel weet  
 datter een uytzuckelijck ghebodt Christi is / da-  
 men dit h. Sacrament soude bedienen puer op  
 selve maniere/ghelijck hy self ghedaen heeft: dat  
 laten sy dit ghebodt vaeren/ende nemen eene  
 andere maniere aen/op haer eyghen authozteyt  
 de vernuft.

Discipel.

Sy sullen segghen: Paulus wist oock wel de ma-  
 niere op de welke-men dat moest bedienen.

Meester.

Dat is waerachtigh; ende die maniere heeft  
 dock metter daet uytghedrukt 1. Cor. 11. v. 24. 25. 26.  
 &c. Maer onder andere stelt hy daer de eyghen  
 woorden Christi, waer door hy ghenoech te kennen  
 gheeft/dat-men t'sijnen tijde die ghebruyckte  
 bedienen van dit Sacrament; want in dit Capitel/  
 gelijck een-ieder wel weet/verhaelt hy de ma-  
 niere/de welke men t'sijnen tijde dies-aengaende  
 ghebruyckte: Maer in't boozgaende Capitel  
 daer hy seght: 'T broodt dat wy breken, is het niet  
 ghemeynschap des Lichaems Christi? Daer en spre-  
 ken wy niet van de maniere op de welke dit Sacra-  
 ment t'sijnen tijde bedient wierdt / ende nu moet  
 moet bedient worden: maer hy seght alleenlijck  
 wat datter vande saecke is/dies-bolghende/al hy  
 wel de woorden Pauli ende goetd zijn/ende goddelijck  
 sijck zijn / niet teghenstaende sy en moghen in  
 plaet  
 woer  
 O  
 dagh  
 maer  
 aut  
 in-gh  
 al da  
 Par  
 dat g  
 Pa  
 Pa  
 Pa  
 stus h  
 Pa  
 Pa  
 eten.  
 Pa  
 Pa  
 stus n  
 Pa  
 Pa  
 sijne  
 Pa  
 Christ  
 M  
 heeft  
 ander  
 nen s  
 Daer  
 Je  
 niet c  
 beel  
 sijn e  
 gheg



plaets bande eyghen woorden Christi niet ghesete  
woorden/sonder het Nachmael te schenden.

## Discipel.

Dit al-te-mael dunckt my soo klaer als den  
dagh/ dat Partije 't Nachmael Christi niet en heeft/  
maer alleen een Nachmael dat sy op hare eygen  
authoziteyt/ vernuft/ ende menschelijcken vonden  
en ghestelt heeft; want om een kozt verhael van  
al dat gheseydt is/ te maecten:

Partije en wascht de voeten niet / Christus heeft  
dat ghedaen.

Partije hout dat al sitende/Christus al liggende.

Partije en ghebruyckt gheene vercier selen/ Chri-  
stus heeft dat ghedaen.

Partije hout het smozghens/Christus 's abontg.

Partije ontfanght het nuchteren/Christus, nae den  
eten.

Partije leest het 11. cap. Corinth. Christus niet.

Partije leest de 12. Artijckelen des Gheloofs/ Chri-  
stus niet.

Partije leest het 13. of 14. of 15. cap. Ioan. Christus niet.

Partije ghebruyckt de woorden Pauli / Christus  
sijne eyghen woorden.

Partije en gheeft gheenen seggen ober 't vzoedt/  
Christus heeft dat ghedaen.

Alsoo doen sy 'tghene Christus niet ghedaen en  
heeft/ende ter contrarien sy laten achter/oft ver-  
anderen 'tghene Christus ghedaen heeft / hoe kon-  
nen sy dan hebben het waerachtigh/ ende echtigh  
Nachmael Christi?

## Meester.

Ick sal u noch meer segghen: Sy en komen self  
niet ober een met 't Nachmael Christi, vooz soo  
veel als de substantie raecht: Want Christus heeft  
sijn eyghen/ ende wesentlijck lichaem / en bloede  
ghegheben / ende Partije en gheeft niet anders als  
vzoedt/

broodt/ende wijn/ de welcke teekenen zijn van  
Lichaem ende Bloedt Christi.

## Discipel.

Dat is wel ghesepdt: Maer sy segghen contrarie / te weten / dat Christus niet sijn wezentlijc lichaem ende bloet heeft ghegheben/ maer alle teekenen daer van.

## Meester.

Ten is hter met gheen segghen te doen / maer met bestandighe/ ende bondighe bewijfen: Dat my/een Schyftuer plaets alleen/is't dat sy heeren/boort-bzenghen/daer Christus wyt-dzuchelijc ghesepdt heeft / dat het broodt ende wijn teekenen zijn van sijn lichaem ende bloedt / dat sy meenen Apostel oft Euangelist boort-bzenghen die ghesepdt heeft / dat Christus in't Nachtmalen niet anders en heeft ghegheben als broodt / ende wijn/wesende teekenen van sijn lichaem ende bloet. Dat sy my dierghelijcke Schyftuer-plaets en boort stellen/is't dat sy konnen / ende ick sal haren klare Schyftuer-plaetsen boort-stellen daer Christus ende sijne Apostelen contrarie segghen. *Matth. 26. v. 27. Dat is mijn Lichaem. v. 28. Dat is mijn Bloet. Marci 14. v. 23. Dat is mijn Lichaem. v. 24. Dat is mijn Bloet. Luc. 22. v. 19. Dat is mijn Lichaem, 'twelck voor u l. ghegheven wordt, v. 20. Dit is den Kelck het nieuw Testament in mijnen bloede. Ioan. 6. v. 52. Het broodt dat ick gheue sal, is mijn Vleesch voor het leven des wereltds. v. 54. Ten zy dat ghy het vleesch eet van den Sone des mensche, ende sijn bloedt drinckt, &c. v. 55. Mijn vleesch is waerlijc spijs, ende mijn bloedt is waerlijc dranck. v. 57. Die mijn vleesch eet, ende mijn bloet drinckt, blijft in my, ende ick in hem. 1. Cor. 10. v. 17. Den Kelck der segheninghe die wy seghenen, is het niet de ghemeynschap des bloets Christi? ende het broodt dat wy breken, is het niet de mededeelinghe van't Lichaem Christi? 1. Corinth. 11. v. 24. Dat is*

mijn lichaem, 'twelck voor u l. sal ghelevert worden. v. 25.  
 Defen Kelck is het nieuw Testament in mijnen bloede:  
 v. 29. Want die onweerdlijck eet, ende drinkt, eet ende  
 drinkt voor sy. selven het oordeel, niet onderscheydende  
 het Lichaem des Heeren.

Maer seght hier Christus, oft sijne Apostelen/dat  
 het broodt/ende wijn in het Nachmael/teekenen  
 sijn van sijn lichaem ende bloedt? segghen sy niet  
 allegaer upt-druckelijck/klaer/ en eenstemmig/  
 dat het 't Lichaem (ende vleesch/ ende bloedt Chri-  
 sti is? hoe komt dan het Nachmael van Partije  
 hier in oer een met 't Nachmael Christi?

Discipel.

Jaer/ segghen sy/ dat en is soo niet te verstaen;  
 dat moet al figuerlijck verstaen worden.

Meeſter.

Oft sy oock seiden dat de heele Schrifsture fi-  
 guerlijck moest upt-ghelept worden/soude-men  
 dat moeten ghelooven?

Discipel.

Neen men toch: Maer hier zijn groote redenen/  
 segghen sy/om dit alles figuerlijck te verstaen.

Meeſter.

Laet ons die hoozen.

Discipel.

Ten eerſten, segghen sy/ Christus, ende sijne Apo-  
 stelen/noemen 't broodt.

Meeſter.

Dat is waer: Maer hier upt en volghet niet dat  
 het waerlijck broodt is/want dit woordeken/broodt  
 in

in Schrifsture beteekent alle soorten van spijse  
 Siet *Gen. 31. 54.* Jacob heeft sijne broeders ghetogen  
 dat sy broot souden eten. *Gen. 43. 25.* Sy hadden ghe  
 dat sy daer broot souden eten. *Luc. 14. 1.* Jesus is inghe  
 in het huys van een Prince der Phariseen om brood te  
 Soo sult ghy noch bebinden op vele andere pla  
 sen vande Schrifsture dat nae de ghetwoome be  
 de Hebreusche tale / broot, is spijse te segghen  
 dan Christus ende sijne Apostelen handelende  
 het Nachmael/dit woordcken / broot, ghetwe  
 ken/dan en willen sy niet segghen / dat het  
 is / 'tghene-men daer ontfaught; maer ghy  
 Christus upt-druckelijck seght *Ioan. 6.* Mijn vleesch  
 waerlijck spijse. Waer't saecken datter inde Sch  
 ruer ober al / daer-men ghewach maecht  
 Nachmael/in de plaerse van dit woordcken  
 ghestaen hadde / dit woordcken spijse, souden  
 hier upt wel moghen beslypen hebben/dat  
 ne men ontfaught in het Nachmael/broot  
 gheender-manner niet; Ergo dat en hoort  
 nu oock niet doen; want / waer dat woord  
 broot, daer-men van't Nachmael handelt/ghe  
 den wordet / ten is niet anders te segghen als  
 volghens de verklaringhe Christi *Ioan. 6.* Mijn vleesch  
 is waerlijck spijse. 'tVleesch Christi en kan ghy  
 waerachtigh broodt ziju/maer het kan wel wa  
 lijck spijse ziju/ende soo is't oock metter daer.  
 Daer-en-hoben/ als het broot wort ghevoen  
 dat is te segghen 'tghene te bozen broot is ghevoen  
 soo staeter *Luc. 7. 22.* de blinde sien, de kreupelen wa  
 delen, Sp worden blindt ghevoemt / en kreup  
 oock nae dat sy saegghen/ en wandelden / niet  
 sy doen blindt waren/oft kreupel/ maer dat  
 segghen / die te bozen blindt waeren/ die sien  
 ghelijck dan de Schrifstuer icmaut blindt moer  
 niet om dat hy metter daer blindt is / maer  
 dat hy te bozen blindt was / soo seght de Sch  
 ruer somtijlen van't ghene wy ontfaughten  
 't Sacrament / dat het broot is / niet om dat  
 metter daer soo is / maer om dat het te bo

te weten dooz de Consecratie/ soo ghetweest is.

Discipel.

Ten tweeden, segghen sy / Christus heeft ghesepdt  
Ioan 6. v. 64. Het vleesch en is niet nut; ergo/soo en kan  
dit al maer Gheestelijck verstaen worden / en niet  
van't waerachtigh/en wesentlijck vleesch Christi.

Meeſter.

¶ Ten volghet niet : want Christus en heeft hier  
niet ghesproken van sijn eeghen vleesch : hy en  
heeft niet gheseyt: *Mijn vleesch en is niet nut, maer hy*  
heeft gheseydt: *Het vleesch en is niet nut: hy spreeckt*  
blande vleeschelijcke herren van die van Caphar-  
naum, die niet en wilden ghelooven / dat hy sijn  
vleesch kost gheben tot spijse / segghende Ioan, 6. v.  
53. Hoe kan ons desen sijn vleesch gheven om t'eten? Hier  
op seyt hy: *Wilt gy- leden alleen nae den vleessche*  
*oordeelen/ ende niet nae den geest/soo en sult ghy-*  
*leden niet kunnen gelooven/dat ick mijn lichaem*  
*ende bloedt aen u l. kan gheben :* Mijne woorden zija  
gheest, ende leven : *Sy zijn gheest,* ende daerom en kon-  
nen sy dooz het vleesch, twelck tot diergelijcke god-  
delijcke leeringhe niet nut, oft bequaem is/ begre-  
pen worden / *Sy zijn leven,* ende daerom en kunnen  
sy niet verstaen worden als dooz den levendigh-  
makenden gheest, van een bestandigh geloobe. Daer  
zijnder sommighe onder u l. die desen levendigh-  
makenden gheest niet en hebben / maer alleenlijck  
voort-gaen naer het ghene dat het vleesch haer in-  
gheeft/ende daerom zijnder oock sommighe onder u l.  
die niet en ghelooven dat ick mijn Vleesch / ende  
Bloedt gheben kan/v. 65. stelt eens dat onnutigh  
vleesch wat van kant / ende ghebruyckt alleen u-  
wen gheest / ende ghy sult lichelijck kunnen ghe-  
looven dat ick mijn lichaem ende bloedt aen u l.  
kan gheben. Siet ghy wel/ lieben discipel / daer  
is het vast : onse Partije neemt dese woorden Christi:  
Het vleesch en is niet nut, soo op/als of hy daer sprack  
van sijn eegē vleesch; dat en kan niet wesen/want

sonder't vleesch Christi, en souden wy niet ver-  
getweest hebben van d'eenwighe doot/ hy spre-  
den alleenlyck van het vleeschelijck/ende plom-  
verstant bande Capharnaiten, ende daerom en hoort  
dese Schrifstuer-plaets hier niet te propoosite/ om  
te bewijzen / dat de andere Schrifstuer-plaets  
daer men handelt van't Nachtmael / gheestelijck  
oft figuerlijck moeten verstaen worden.

Discipel.

Doet en hebbe ick dat soo aerdigh/ en bondigh  
hooren uyt leggen; daer en is niet aen te twijf-  
len oft dat moet soo verstaen worden/want ghe-  
lijck ghy seght/ Christus en kan/ noch en mach van  
sijn eyghen vleesch niet segghen / dat het niet me-  
en is/want soo soude hy strijden teghen het ghem-  
staet hy den H. Paulus Hebr. 10. 30. Hy heeft ons eenen  
niewen, ende levenden wegh ghebaent ( te weten na-  
den Hemel ) door sijn vleesch : wat isser dan nuter  
als sijn vleesch/aenghesien dat hy ons daer door  
den wegh gheopent heeft tot den Hemel ?

Maer/wat seght ghy Meester / op dese woop-  
den Christi; Doet dat tot mijnder ghedachtenisse/ kan-  
men hier uyt niet besupren / dat alles wat van't  
Nachtmael word ghesepdt in Schrifstuer / moet  
gheestelijck ende figuerlijck verstaen worden / ende  
dies-bolghende dat het Vleesch ende Bloet Chris-  
ti, daer niet wesentlijck teghenwoozdigh en is?

Meester.

Ick weet wel dat onse Parije, haer op dese woop-  
ghemelde woorden princepaelijck soudeert / om  
hare leeringhe te bevestighen/ ende de onse te be-  
strijden; Doch te verghees; ten zij maer alle pde-  
le slaggen inde locht.

Discipel.

Ick bidde u/ Meester/dat ghy my dit belofst te  
bewijzen.

Meester

Meester.

Ich bekenne dat Christus, als hy sepdē aen sijne Apostelen: Neemt, eet, dat is mijn Lichaem; daer hy gheboeght heeft: Doet dat tot mijnder ghedachtenisse. Het daer wel op/mijnen Discipel; hy seght eerst: Neemt mijn lichaem; daer naer sepdē hy/ doet dat toe mijnder ghedachtenisse, wat moeten wy doen? Sijn lichaem nemen/ ende eten/ ende soo dickwils als wy dat lichaem nemen/ soo moeten wy ghedachtigh wesen hoe dat lichaem voor ons is ghestorven/ ende ghekrupst gheweest. Siet ghy wel/die voor gaende woorden: Neemt mijn lichaem, maken de saecke klaer dat Christus hier niet alleen en spreekt van eene enckele ghedachtenisse/ oft tecken des lichaems.

Hooft / ich sal u dat leeren met eene ghelijckenisse: Daer is eenen Wypbegom/de welke vertreckende / aen sijne Wypdt gheeft eenen rinck/ ende seght: Neemt desen rinck / ende betwaert dien tot mijnder ghedachtenisse; den rinck/en laet daerom gheenen waerachtighen rinck te zijn/om dat hy samen eene gedachtenisse is/is't niet waer?

Discipel.

'Tis klaer.

Meester.

Soo gaet het hier doek: Christus op sijn vertreckt npt dese wereld/te weten nae sijne sichtbare ghebaente / ende nptwendighen handel met de menschen/seght aen sijne Apostelen/ende aen alle ghebooghe: Neemt mijn lichaem, ende soo dickwils als ghy dit, naer desen sult nemen, zijt mijnder ghedachtigh, is dit niet de selve maniere van spreken met die vanden Wypbegom: Neemt mijnen rinck, ende soo dickwils als ghy dien sult sien, zijt mijns ghedachtigh? ghelijck den rinck daerom gheenen waerachtighen rinck en laet te zijn / om dat hy samen eene ghe-

dachtenisse is / alsoo is het seker / dat daerom  
 lichaem Christi niet waerachtighlyck / ende  
 sentlyck en laet te zyn in't h. Sacrament/om  
 het samen een ghedachtenisse is; ergo te berg  
 komt onse Weder-partije met dese Schryf  
 plaetse boort; ghelooft my/sy en doet niet ter  
 he/ghelyck oock niet eene bande boortgaende.

Der-halve/soo is't eene wonderlycke manie  
 die onse Partije houdt in hare slot-reden / aengar  
 de dese materie : Want sy argumenteert soo; C  
 stus heeft ghesepdt : Het vleesch en is niet nur , ende  
 Mijne woorden zijn gheest , ende leven ; ende ; Doet  
 tot mijnder ghedachtenisse , Ergo in't Nachtmael  
 een trecken des Lichaems ende Bloets Christi  
 niet het wesentlyck / ende waerachtigh Lichaem  
 hier teghen brenghen wy bystien Schryf  
 plaetsen/en meer/daer met npt-druckelycke  
 klare woorden ghesepdt wordt / dat het Lichaem  
 ende Bloedt is, ende onse Partije roept datelyck / da  
 dit alleg gheestelyck , ende figuerlyck moet versta  
 worden. Is dat redelyck / dat ick meer als by  
 thien klare Schryfuer-plaetsen sal draepen / na  
 dyp oft hier dypstere / ende twijffelachtighe pla  
 sen/ghelyck die boort-gaende zijn ? Wat reden on  
 dat te doen ? waerom niet die dyp oft hier npt-gh  
 lepd nae de bystien ? ende ghesepdt : op met  
 als bystien plaetsen wordt in Schryfuer klare  
 ende npt-druckelyck ghesepdt / dat Christus sijn  
 vleesch ende bloedt / heeft ghegheben aen de ghy  
 loobighe in't Nachtmael / ergo het wesentlyck  
 vleesch/ ende bloedt Christi is daer.

Discipel.

'Tis waer / Meester / dat dese dyp boortgaende  
 Schryfuer-plaetsen/wel de boortgaende zijn / ma  
 de welke sy trachten te berhoonen / dat het alle  
 moet Figuerlyck verstaen worden / doch sy heb  
 bender noch meer andere / als / te weten dat  
 ghesepdt wordt dat Christus een deure is, eenen wip  
 gae



gaert, eenen wegh, &c. daer spreekt hy figuerlijck.

Meester.

Maer siet ghy niet / mijnen discipel / dat dit gheensins en volghet: Christus spreeckt Figuerlijck, als hy seght: *ick ben een deure, &c.* ergo hy spreeckt oock figuerlijck als hy seght, *Neemt, ende eet, dat is mijn lichaem:* Want indien dit ghevolgh goet ware; soo sal ick oock segghen dat hy figuerlijck heeft ghesproken/als hy gheseydt heeft *Ioan 10. v. 30.* Ick ende den Vader zijn een, dat en sal niemant toe-stemmen/ergo men magh niet segghen dat hy op d'eene plaetse figuerlijck spreeckt/om dat hy op d'andere soo spreeckt: *Komt/mijn kindt/onnen discouers* soude te langh vallen/het sal hier mede ghenoegh zijn / wy moeten wat betwaven tot op een ander tijdt; ick hebbe noch soo veel van dese materie te handelen/dat ick schicke/ met Godts hulpe/ een bysonder tractaet daer van te laten in druck gaen.

Siet hier het hoort begriyp van al dat ick gheseyt hebbe:

Het Nachtmal van onse Partije, en komt noch in uytwendighe actien. oft Ceremonien, noch in woorden, noch in de Substantie self ober een / met het Nachtmal Christi, ergo sy en heeft het echtygh Nachtmal Christi niet / maer alleen een Nachtmal dat sy dooz haer eyghen vernuft heeft ingheselt / ende ghebonden. Dit is nochtans een bande gheuwichtighste stucken bande Keltighe/dooz het welcke wy moeten saligh worden: want: Ten zy dat ghy het vleesch van den sone des menschen eet, ende sijn bloet drinket, ghy en sult het leven niet hebben in u. Ergo een van de gheuwichtighste stucken bande Keltighe komt aen onse Partije t'ontbreken. Daert hier mede wel/ende sijn den Heere bevolen.